

ПРОТИ АМБРОЗІЇ ПОЛИНОЛИСТОЇ НА ПОЛТАВЩИНІ

Особливості роботи спеціалістів Державної фітосанітарної інспекції Полтавської області та ДУ «Полтавська обласна фітосанітарна лабораторія» щодо зменшення шкідливості амброзії полинолистої та недопущення її поширення в населених пунктах та землях сільськогосподарського призначення у 2013 р.

Найбільш поширеним регульованим шкідливим організмом в Україні є амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.). За ареалом поширення в Полтавській області вона займає близько 8,4 тис. га. Моніторингом виявлені засмічені цим об'єктом площі в 240 населених пунктах та 176 господарствах усіх форм власності.

Через свою виняткову шкідливість та негативний вплив на здоров'я людей амброзія посідає одне з перших місць серед злісних бур'янів.

Засмічує бур'ян всі польові культури (особливо просапні і ярі зернові), овочеві, плодові, виноград, пасовища, чагарники. Амброзія щільно росте на узбіччях автомобільних доріг та залізниць, берегах ставків і річок, на пустирях та інших необроблюваних землях, будівельних майданчиках, територіях заводів, підприємств, тваринницьких комплексів, машинних дворів, на вулицях і садибах населених пунктів.

Нині ліквідувати вогнища амброзії полинолистої неможливо через різноманітні властивості виду, тому правильним рішенням у даній ситуації буде постійний контроль чисельності цього карантинного бур'яну суб'єктами господарювання, громадянами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Фото 1. Регульований шкідливий організм — Амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.)

**В.О. РОМАНЧЕНКО,
А.Ф. ЧЕЛОМБІТКО**
Департамент фітосанітарної безпеки
Держветфітослужби України;

Н.Ю. ЧИБЕЛІС
ДУ «Центральна фітосанітарна
лабораторія»;

В.К. НАЗАРЕНКО
Державна фітосанітарна інспекція
Полтавської області;

В.В. БЯЛАС
ДУ «Полтавська обласна фітосанітарна
лабораторія»

Амброзія полинолиста розмножується тільки насінням, яке утворюється у великій кількості. Невеликі рослини продукують 50—3000 насінин, а великі — 30—40000 насінин, які зберігають схожість від 5 до 40 років. Тому всі заходи мають бути спрямовані на недопущення утворення насіння, повторного засмічення та на зменшення його запасів у ґрунті [1].

Найефективнішим комплексним засобом контролю бур'яну є об'єднання зусиль та знешкодження цієї небезпечної алергенної рослини із застосуванням агротехнічних, механічних та хімічних методів захисту.

Агротехнічний метод має ключове значення на сільгоспудіях: дотримання чергування культур у сівознах, основний і передпосівний обробіток ґрунту, вчасний догляд за посівами. У населених пунктах у вогнищах амброзії полинолистої необхідно створювати газони із багаторічних трав, адже багаторічні трави пригнічують чисельність, ріст та розвиток рослин амброзії полинолистої [2].

Біологічний метод. Вчені Полтавської державної аграрної академії встановили, що найефективнішим,

безпечним для людей, комах та навколишнього середовища є застосування мінералізованої пластової води (МПВ) [4]. Це підтверджують також науковці Одеського інституту курортології та медичної реабілітації, а також Київського інституту екотоксикології МОЗ України.

Дотримуючись рекомендацій щодо застосування МПВ, працівники Державної фітосанітарної інспекції Полтавської області та ДУ «Полтавська обласна фітосанітарна лабораторія» дослідили вплив МПВ на амброзію полинолисту.

Дослідна ділянка була вибрана за межами населеного пункту в промисловій зоні на роздільній смузі дороги. У досліді було зафіксовано пригнічення рослин на другий-третій день після внесення мінералізованої пластової води, а повна загибель амброзії полинолистої настала на 10-й день. При цьому слід зауважити, що норма внесення становила 700 л/га. На ділянках, де була застосована норма 300 л/га, пригнічення рослин спостерігалось на 7—8-й день, але в подальшому повної загибелі не було відмічено.

Наразі дослідження щодо застосування МПВ продовжується в наукових установах, детально вивчається її вплив на навколишнє середовище, ґрунтовий покрив.

Хімічний метод доцільно застосовувати в промислових зонах, на узбіччях доріг, на сільгоспудіях. Він передбачає застосування гербіцидів відповідно до Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні.

Досягти високого результату застосування хімічних препаратів можна у фазі до 2—4-х справжніх листків амброзії. У більш пізніх фазах розвитку амброзії ефективність дії хімічних препаратів істотно знижується.

За нульової технології вирощування слід рекомендувати для за-

стосування гербіциди суцільної дії в чистому вигляді або в баковій суміші з іншими препаратами, що використовуються для знищення амброзії полинолістої [1].

Проблема амброзії дуже актуальна і складно її подолати за допомогою хімічного методу на посівах культур, що належать до однієї з нею родини, наприклад соняшнику. Враховуючи складність контролю даного виду на посівах соняшнику, основну увагу для знищення амброзії слід приділити на посівах зернових культур, в яких амброзію значно легше знищити гербіцидами.

Механічний метод бажано застосовувати на територіях населених пунктів. На землях з високими і дуже високими санітарно-гігієнічними вимогами застосування гербіцидів заборонене. До таких територій належать землі навколо житлової забудови, громадських будівель, тваринницьких ферм, парки, стадіони, спортивні майданчики, промислові території й інші. Тут амброзію знищують виполюванням або скошуванням.

На присадибних ділянках та клумбах найефективніше рослини амброзії полинолістої виривати. Чим менша рослина, тим легше проводити цю процедуру.

Хаотичне випадкове скошування амброзії полинолістої в період її вегетації призводить до того, що рослина утворює бокові пагони в нижній частині головного пагона, які майже лежать на землі. Наступні скошування їх не зачеплять, утвориться насіння на цих гілках, яке засмітить ґрунт [3].

Доведено ефективність пізнього скошування амброзії полинолістої безпосередньо перед початком цвітіння, коли утворюються волотеподібні суцвіття, але вони ще не розкрились. Скошування у цей період дасть можливість запобігти виникненню двох проблем — утворення алергенного пилку та утворення насіння. Орієнтовні оптимальні терміни скошування: друга половина липня — початок серпня.

Основним методом контролю поширення бур'яну залишаються карантинні заходи: систематичне обстеження сільськогосподарських угідь, ретельне очищення насінневого матеріалу, запобігання ввезенню амброзії із карантинних зон в незасмічені ареали.

У Полтавській області діє «Програма фітосанітарних заходів щодо

Фото 2. Внесення мінералізованої пластової води (МПВ) на дослідній ділянці

виявлення, локалізації та ліквідації регульованих шкідливих організмів у Полтавській області в 2011—2015 роках». З ініціативи начальника Державної фітосанітарної інспекції Полтавської області В.К. Назаренка в рамках «Програми соціального розвитку сільських населених пунктів Полтавської області до 2015 року» було опрацьовано та прийнято до виконання пілотний проект «Боротьба з амброзією полинолістою». Нині щорічно затверджується план заходів з локалізації та ліквідації вогнищ амброзії полинолістої в Полтавській області.

Метою наведених заходів є забезпечення виконання на території області Закону України «Про карантин рослин». Над цим постійно

працюють міські, селищні, сільські голови, землекористувачі та землевласники; їх дії спрямовані на запобігання занесенню відсутніх на території Полтавської області та обмеження поширення вже існуючих регульованих шкідливих організмів.

Для досягнення мети реалізуються такі заходи:

- ☑ залучення уваги широких верств населення та громади до проблеми, пов'язаної із засміченням земель карантинними бур'янами;
- ☑ локалізація та ліквідація амброзії полинолістої у полях сівозмін, на необроблених ділянках, узбіччях шляхів;
- ☑ ліквідація амброзії полинолістої в населених пунктах;

Фото 3. Результат дії мінералізованої пластової води (МПВ, 700 л/га)

широка роз'яснювальна робота серед населення, організація семінарів, конференцій, лекцій, використання засобів масової інформації.

Як наслідок у 2013 р. до роботи з виконання плану заходів були залучені представники 259-ти організацій усіх форм власності, обстежено 78,3 тис. га земельних угідь, з них 8,4 тис. га — працівниками Державної фітосанітарної інспекції Полтавської області та ДУ «Полтавська обласна фітосанітарна лабораторія».

Виконано 108 розпоряджень державних фітосанітарних інспекторів щодо проведення карантинних заходів, у 10080 випадках здійснювалося вивезення/ввезення об'єктів регулювання у карантинну зону за наявності карантинних сертифікатів, надано 511 безперешкодних доступів до об'єктів регулювання.

Було здійснено заходи з ліквідації амброзії на площі 10,7 тис. га, з них на площі 7,3 тис. га використані гербіциди.

З початку року з різних джерел фінансування на обмеження поширення амброзії полинолистої було затрачено близько 4,4 млн грн.

Працівники Державної фітосанітарної інспекції Полтавської області та ДУ «Полтавська обласна фітосанітарна лабораторія» для встановлення карантинного стану території області провадять фітосанітарний моніторинг, який включає в себе контрольні обстеження сільськогосподарських і лісових угідь, місць зберігання і переробки рослин та рослинної продукції, земель сільськогосподарського призначення

в колективних селянських господарствах, а також на присадибних ділянках громадян. Висновок про фітосанітарний стан об'єктів регулювання видається спеціалістами фітосанітарної лабораторії на підставі аналізу зразків, відібраних державними фітосанітарними інспекторами під час проведення обстежень.

Разом з тим в межах Полтавської області контролюється переміщення об'єктів регулювання з метою недопущення розповсюдження карантинних організмів.

З метою виконання покладених на фітосанітарну службу завдань, зокрема з виявлення, локалізації і ліквідації регульованих шкідливих організмів, запобігання проникненню у вільні від них на території України і Полтавської області зони та здійснення державного контролю за дотриманням карантинного режиму, державними фітосанітарними інспекторами Полтавської області провадиться постійний моніторинг сільськогосподарських угідь, місць зберігання та переробки об'єктів регулювання.

Невід'ємною частиною роботи із визначення фітосанітарного стану території області є взаємодія із землекористувачами усіх форм власності, адже ст. 12 Закону України «Про карантин рослин» та ст. 18 «Про захист рослин» визначають, що особи, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з виробництвом, переробкою, зберіганням, транспортуванням і торгівлею рослинами та рослинними продуктами, зобов'язані здійснювати систематичний моніто-

ринг земельних угідь з метою виявлення шкідливих організмів.

У випадках виявлення карантинних організмів державні інспектори відповідно до статті 33 Закону України «Про карантин рослин» надають подання до відповідних державних адміністрацій про запровадження карантинного режиму. У карантинних та регульованих зонах відповідно до статті 34 Закону України «Про карантин рослин» здійснюються спеціальні заходи:

- ✓ інспектування та фітосанітарна експертиза об'єктів регулювання;
- ✓ здійснення контролю за локалізацією та ліквідацією карантинних організмів особами;
- ✓ заборона вивезення з карантинних та регульованих зон заражених карантинними організмами об'єктів регулювання;
- ✓ фумігація (зnezараження) об'єктів регулювання;
- ✓ технічна переробка об'єктів регулювання, заражених карантинними організмами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оніпко В.В. Боротьба з амброзією полинолистою в агроценозах польових культур // Бюлетень Інституту зернового господарства УААН. — 2001. — № 17. — С. 65—68.
2. Гладюк М.М. Основи агрохімії. Хімія в сільському господарстві. — К., Ірпінь: Перун, 2003. — 288 с.
3. Артемчук І.В., Березівська Р.О. До питання про поширення *Ambrosia L.* в УРСР. — Журн. Ін-ту бот., 20/28/.
4. Полтавська державна аграрна академія: [Електронний ресурс]. П., 2013. URL: <http://www.pdaa.edu.ua> (Дата звернення: 02.12.2013 р).

Комп'ютерна модель прогнозування втрат урожаю та доцільності застосування засобів захисту рослин

(Інтерактивна комп'ютерна модель «Захист рослин»)

Розробник — Неверовська Тетяна Михайлівна, завідувач лабораторії прогнозів, Бахмут Олександр Олександрович, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник лабораторії прогнозів

Інститут захисту рослин НААН

Тел.: (044) 258-65-63; **факс:** 257-21-85; **E-mail:** plant_prot@ukr.net

Ця система базується на об'єднаних математичних рівняннях, що враховують чисельність шкідника, його економічний поріг шкідливості (ЕПШ), а також комплексний ЕПШ для кожного ентомологічного комплексу озимої пшениці, цукрового буряку, кукурудзи, соняшнику, ріпаку, для обчислення ймовірного рівня втрат у продукції як по кожному окремому шкіднику, так і комплексу загалом. Дає можливість в режимі реального часу трансформувати оперативну екологічну інформацію щодо поточного фітосанітарного стану в економічні категорії — можливі втрати урожаю (в натуральному або грошовому виразах) та визначати економічну доцільність хімічного захисту культур. Програма істотно полегшує роботу агрономів-прогнозистів у захисті рослин.